

BAĞIMLILIK BAĞLAMINDA İŞLEVSEL OLMAYAN SOSYAL DESTEK ÖLÇEĞİNİN GELİŞTİRİLMESİ: PİLOT ÇALIŞMA

İmge Coşkun Pektaş¹, Cansun Şahin Çam²

¹Gebze Fatih Devlet Hastanesi

²Marmara Üniversitesi Tıp Fakültesi

Giriş: Bağımlılık yalnızca bireyi değil, aile üyelerini ve yakın sosyal çevresini de derinden etkilemektedir. Bağımlılığın önlenmesi ve müdahalesinde aile hem risk etkeni oluşturarak hem de koruyucu ve güçlendirici faktörleri teşvik ederek merkezi rol oynamaktadır. İşlevsel, destekleyici ilişkiler iyileşmeyi kolaylaştırırken; aşırı koruyucu, sınır koymayan ya da bağımlılık davranışını saklayan ilişkiler bireyin sorumluluk almasını engelleyebilir. Mevcut sosyal destek ölçekleri genellikle desteğin miktarına, kaynağına ya da algısına odaklanmakta; desteğin işlevselliğini veya olası olumsuz etkilerini kapsamlı şekilde değerlendirmemektedir. Bu çalışma, alkol, madde kullanım bozukluğu ve kumar oynama bozukluğu olan bireylere sağlanan işlevsel olmayan sosyal destek örüntülerini tanımlamaya yönelik özgün bir ölçek geliştirmeyi amaçlamaktadır.

Yöntemler: Araştırmaya gönüllü onamı alınan 72 birey dâhil edilmiştir. Ölçek maddeleri literatür ve klinik gözlemlerden yararlanılarak hazırlanmış, uzman görüşleriyle kapsam geçerliği sağlanmıştır. Nihai form 16 maddeden oluşmakta ve 5'li Likert tipinde (1=Hiç Katılmıyorum, 5=Kesinlikle Katılıyorum) yanıtlanmaktadır. Maddeler; yargılayıcı/kontrolcü, yüzeysel/yetersiz, kolaylaştırıcı ve koşullu sosyal destek türlerini kapsamaktadır. Katılımcılara ayrıca Sosyodemografik Veri Formu, UCLA Yalnızlık Ölçeği-Kısa Formu, Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (MSPSS), YAB-7 ve PHQ-9 uygulanmıştır. Yapı geçerliği açılımlı faktör analiziyle;

güvenirlilik Cronbach alfa katsayısıyla; ölçüt geçerliği UCLA ve MSPSS korelasyonlarıyla değerlendirilmiştir. Çalışma Marmara Üniversitesi Klinik Araştırmalar Etik Kurulu onayıyla yürütülmüştür (09.2025.25-0536).

Sonuçlar: Cronbach- α 0,885 bulunmuş, madde-toplam korelasyon katsayıları 0,311–0,720 arasında değişmiştir ($p < 0,05$). KMO=0,775 ile örneklem yeterliliği “iyi” düzeyde, Bartlett testi anlamlıdır ($\chi^2=498,785$, $sd=120$, $p < 0,001$). Özdeğeri 1'in üzerinde dört faktör elde edilmiş ve toplam varyansın %65,15'i açıklanmıştır. Faktör yükleri 0,336–0,915 arasında değişmektedir. Ölçek, UCLA ile pozitif, MSPSS ile negatif yönde anlamlı korelasyon göstermiştir.

Tartışma ve Sonuç: Pilot çalışma, geliştirilen ölçeğin bağımlılık bağlamında sosyal desteğin olumsuz yönlerini değerlendirmede geçerli ve güvenilir olduğunu göstermiştir. Literatürde sosyal desteğin “çift yönlü etkisi” vurgulanmakta olup (Orford, 2005), bulgularımız desteğin niteliğinin de kritik olduğunu ortaya koymaktadır. Geliştirilen ölçek, sosyal desteğe ilişkin literatürdeki boşluğu doldurmada ve klinik değerlendirme, tedavi planlama ile aileye yönelik psiko eğitimde pratik bir araç olarak kullanılabilir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal destek, bağımlılık, işlevsel olmayan sosyal destek, geçerlik ve güvenirlik, ölçek geliştirme